

Міністерство освіти і науки України
Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського»
Південноукраїнський центр професійного розвитку керівників та фахівців
соціономічної сфери

КРИТИЧНЕ МИСЛЕННЯ В АКАДЕМІЧНОМУ СЕРЕДОВИЩІ: ВІД ТЕОРІЇ ДО ПРАКТИКИ

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ

***Всеукраїнської науково-методичної конференції з міжнародною участю
06 червня 2026 року***

ОДЕСА

DOI: <https://doi.org/10.24195/CriticalThinking2026>

УДК: 378:159.955

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ КОНФЕРЕНЦІЇ:

Музиченко Ганна В'ячеславівна - доктор політичних наук, професор, проректор з наукової роботи Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Койчева Тетяна Іванівна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки, в.о. першого проректора з навчальної та науково-педагогічної роботи Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Ольга ЗБАРСЬКА (Olga Zbarskaya) - доктор наук, експерт у галузі креативного потенціалу людини, член академії ACSW, член The Textbook & Academic Authors Association, засновник та президент компанії «OZCREDO», автор книг та підручників.

Черненко Наталія Миколаївна - доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри освітнього менеджменту та публічного управління Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Папач Ольга Іванівна - кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри математики і методики її викладання Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Дерік Ілона Морисівна - кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри перекладу і теоретичної та прикладної лінгвістики Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Листопад Олексій Анатолійович - доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри дошкільної педагогіки Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

*Рекомендова вченою радою Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
(протокол №15 від 25 червня 2026 року.)*

Рецензенти:

Княжева Ірина Анатоліївна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри дошкільної педагогіки Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

6. Галушкіна В. О. Розвиток навичок критичного мислення молодших школярів засобами інтерактивних технологій на уроках у початковій школі. 2020. 12 с. URL: <https://liko-school.kyiv.ua/images/professional-achievements/robotaGalushkina.pdf>

7. Турубарова А. В., Клочкова Ю. В., Король А. В. Критерії та показники готовності логопедів до роботи з гетерогенними групами дітей. Inclusion and Diversity. 2024. №3. С. 77-81. URL: <https://journals.spu.sumy.ua/index.php/inclusion/article/view/212/196>

8. Пахомова Н. Модель інтеграції медико-психологічної та педагогічної складових професійної підготовки логопедів. Особлива дитина: навчання і виховання. 2015. № 1. С. 17-25. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DLog_2015_1_5.

ПАСКАЛЬ Олена Вікторівна

РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЯК УМОВА ПРИЙНЯТТЯ ОБҐРУНТОВАНИХ РІШЕНЬ

Підготовка майбутніх соціальних працівників у закладі вищої освіти не може обмежуватися засвоєнням нормативних положень, алгоритмів соціального супроводу чи окремих технологій професійної діяльності. Соціальна робота належить до тих сфер, де фахівець постійно діє в умовах складності, невизначеності, етичної напруги та дефіциту однозначних відповідей. У таких ситуаціях професійне рішення не може бути механічним застосуванням інструкції. Воно потребує аналізу інформації, перевірки джерел, розуміння контексту, оцінювання ризиків, усвідомлення власних упереджень і здатності спів відносити інтереси клієнта з етичними та правовими нормами.

Саме тому критичне мислення доцільно розглядати як одну з базових професійних компетентностей майбутнього соціального працівника [1; 5]. У класичному визначенні Р. Енніса критичне мислення тлумачиться як розумне рефлексивне мислення, спрямоване на ухвалення рішення про те, у що вірити і що робити [1]. Це визначення особливо важливе для соціальної роботи, оскільки професійна діяльність соціального працівника завжди пов'язана не лише з інтерпретацією інформації, а й з вибором дії.

У доповіді П. Фасіоне за результатами Delphi-дослідження критичне мислення пов'язується з інтерпретацією, аналізом, оцінюванням, висновуванням, поясненням і саморегуляцією [2]. Така структура дає змогу побачити критичне мислення як комплекс взаємопов'язаних інтелектуальних дій, які можуть і повинні цілеспрямовано формуватися в освітньому процесі.

Критичне мислення в соціальній роботі має прикладний характер. Воно проявляється, передусім, у здатності майбутнього фахівця приймати

обґрунтовані рішення щодо оцінювання потреб клієнта, вибору форми допомоги, планування соціального супроводу, взаємодії з іншими фахівцями та оцінювання результативності втручання [3; 4; 5].

Професійне рішення соціального працівника потребує послідовного збору інформації. Майбутній соціальний працівник має відрізнити факт від припущення, достовірне джерело від неперевіреного повідомлення. У роботі з сім'єю в складних життєвих обставинах важливо з'ясувати конкретні факти, ризики для дитини, ресурси сім'ї та вже залучені служби.

Соціальна проблема рідко має одну причину. Вона може бути пов'язана з економічними, психологічними, правовими, медичними та культурними чинниками. Критичне мислення запобігає спрощеним оцінкам і стигматизації клієнта.

Фахівець має враховувати право людини на самовизначення, безпеку, конфіденційність, інтереси дитини, вимоги законодавства й можливості установи. Важливо бачити наслідки втручання, а не лише формальну процедуру.

Професійне рішення має спиратися на дані, оцінювання потреб, міждисциплінарні висновки, стандарти надання послуг і професійну рефлексію. Критичне мислення допомагає перевіряти підстави для втручання й не діяти лише за традицією, авторитетом чи звичкою.

Отже, критичне мислення майбутнього соціального працівника охоплює не одну окрему навичку, а систему професійно значущих дій: постановку проблеми, аналіз ситуації, перевірку інформації, виявлення причинно-наслідкових зв'язків, оцінювання альтернатив, прогнозування наслідків, аргументування рішення і рефлексію власної позиції.

Саме ці професійно значущі дії мають бути відтворені в освітньому процесі через такі навчальні завдання, які моделюють реальні ситуації соціальної роботи й потребують не готової відповіді, а обґрунтованого професійного міркування.

Розвиток критичного мислення у здобувачів спеціальності 231 «Соціальна робота» потребує системної інтеграції в освітній процес. Ця компетентність формується через постійну практику, повторювані навчальні дії, проблемні ситуації, рефлексію та зворотний зв'язок.

Ефективним інструментом є кейс-метод, який доцільно використовувати як основний спосіб навчального аналізу. Кейс має містити неоднозначну соціальну ситуацію, кілька джерел інформації, різні позиції учасників, обмежені ресурси та потребу в професійному рішенні. Наприклад, у ситуації сім'ї внутрішньо переміщених осіб студенти мають не просто «запропонувати допомогу», а визначити факти, припущення, ризики, ресурси, етичні питання, суб'єктів міжвідомчої взаємодії та критерії оцінювання результату. Важливим засобом розвитку критичного мислення є професійне запитування. Студент має звикнути уточнювати: «Які дані це підтверджують?», «Які альтернативні пояснення можливі?», «Чи не ґрунтується моє рішення на стереотипі?», «Які наслідки матиме втручання для клієнта?». Такі запитання формують

конструктивний професійний сумнів, спрямований не на заперечення, а на пошук точнішого, безпечнішого й етично обґрунтованого рішення. Не менш значущою є робота з аргументацією. У навчальних завданнях здобувач має не лише подати відповідь, а й пояснити її підстави. Якщо студент розробляє індивідуальний план соціального супроводу, він повинен обґрунтувати пріоритетність заходів, їх зв'язок із потребами клієнта, очікуване зниження ризиків, залучення ресурсів і способи перевірки ефективності. Це переводить навчання з рівня відтворення матеріалу на рівень професійного міркування. Рефлексивні завдання допомагають студенту усвідомити інформацію про клієнта та власну професійну позицію. Після аналізу кейсу або практичного заняття доцільно пропонувати короткі рефлексивні записи: «Що могло бути упередженням у моєму судженні?», «Якої інформації мені бракує?», «Яке рішення я вважаю найбільш обґрунтованим і чому?». Це розвиває саморегуляцію як важливу складову критичного мислення. Для оцінювання критичного мислення варто застосовувати чіткі рубрики. Загальні формулювання на кшталт «відповідь повна» або «аналіз недостатній» не показують студенту, що саме потрібно вдосконалити. Доцільно оцінювати точність визначення проблеми, повноту аналізу контексту, використання доказів, виявлення альтернатив, етичне обґрунтування, логічність висновків і рефлексію власної позиції. Такий підхід робить оцінювання прозорим і водночас навчальним.

Узагальненням наведених інструментів може бути практико-орієнтована модель розвитку критичного мислення, побудована на аналізі професійної ситуації. Студент фіксує факти, учасників, умови й наявні дані без оцінних ярликів. Далі формулює не загальну скаргу, а конкретну соціальну проблему або комплекс проблем, що потребують професійного реагування.

Наступний етап передбачає аналіз причин і чинників ситуації. Важливо враховувати особистісні, сімейні, соціальні, економічні, правові та інституційні аспекти. Майбутній фахівець має бачити не лише дефіцити клієнта, а й ресурси підтримки, можливі ризики та альтернативні варіанти професійних дій.

Обране рішення потребує етичної перевірки. Воно має відповідати правам людини, принципам недискримінації, безпеки, гідності та поваги до клієнта. Студент повинен обґрунтувати доцільність рішення, критерії оцінювання його ефективності та можливі припущення, що вплинули на професійне судження.

Таку модель доцільно застосовувати під час вивчення дисциплін «Технології соціальної роботи», «Соціальний супровід клієнта» та інших освітніх компонентів професійної підготовки. Розвиток критичного мислення має бути наскрізним складником підготовки майбутніх соціальних працівників, оскільки він забезпечує здатність аналізувати реальні соціальні ситуації, оцінювати ризики, дотримуватися етичних принципів і приймати обґрунтовані професійні рішення.

Ефективний розвиток критичного мислення можливий за умови системного використання кейс-методу, проблемного навчання, рефлексивних

завдань, аналізу етичних дилем, аргументованих письмових робіт, професійного запитування та прозорих рубрик оцінювання. У такому разі критичне мислення стає практичним інструментом підготовки фахівця, здатного діяти відповідально, доказово й гуманно.

Список використаних джерел:

1. Ennis, R. The nature of critical thinking: an outline of critical thinking disposition and abilities. URL: http://faculty.education.illinois.edu/rhennis/documents/the_nature_of_criticalthinking_51711_000.pdf. (дата звернення: 05.05.2026).
2. Facione P. A. Critical Thinking: A Statement of Expert Consensus for Purposes of Educational Assessment and Instruction. Research Findings and Recommendations. Newark: American Philosophical Association, 1990. 112 p.
3. Gambrill. E. (2019). Critical thinking and the process of evidence-based practice. New York, NY: Oxford University Press. Journal of Social Work Values and Ethics, Volume 16, Number 1 (2019).
4. Gambrill E. Social Work Practice: A Critical Thinker's Guide. Oxford: Oxford University Press, 2012.
5. Council on Social Work Education. Educational Policy and Accreditation Standards. Alexandria: CSWE, 2022. URL: [https://www.cswe.org/getmedia/bb5d8afe-7680-42dc-a332-a6e6103f4998/2022-Educational-Policy-and-Accreditation-Standards-\(EPAS\).pdf](https://www.cswe.org/getmedia/bb5d8afe-7680-42dc-a332-a6e6103f4998/2022-Educational-Policy-and-Accreditation-Standards-(EPAS).pdf) (дата звернення: 05.05.2026).

ПАТРУЛЬ Марія Вікторівна

**ПЕДАГОГІЧНА КРЕАТИВНІСТЬ ЯК УМОВА ЕФЕКТИВНОЇ
ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ У МЕЖАХ ДИСЦИПЛІНИ
«ПРАКТИКУМ З ГРУПОВОЇ ПСИХОКОРЕКЦІЇ»**

Анотація. У тезах обґрунтовано роль педагогічної креативності як важливої умови ефективної підготовки майбутніх психологів у процесі викладання дисципліни «Практикум з групової психокорекції». Розкрито сутність креативності як інтегративної професійної якості викладача та проаналізовано її вплив на формування професійних компетентностей студентів. Особливу увагу приділено креативному методичному інструментарію, що сприяє розвитку рефлексії, гнучкості мислення та готовності до практичної психокорекційної діяльності.

Ключові слова: педагогічна креативність, підготовка психологів, групова психокорекція, методичний інструментарій, професійні компетентності.

Сучасні умови розвитку психологічної практики зумовлюють підвищені вимоги до професійної підготовки майбутніх психологів, зокрема до їх здатності здійснювати психокорекційну діяльність у груповому форматі. У цьому

Andrii Moskaliuk Project for adapting methodological approaches to the study of electrical engineering disciplines in the face of modern challenges	Москалюк Андрій Проект адаптації методичних підходів до вивчення електротехнічних дисциплін в умовах сучасних викликів	251
Svitlana Nikolaienko Critical and creative thinking as key competencies of future teachers	Ніколаєнко Світлана Критичне та креативне мислення як ключові компетенції майбутніх учителів	257
Inna Onikiienko Developing critical thinking in students in ecology lessons	Онікієнко Інна Формування критичного мислення у студентів на уроках екології	260
Anastasiia Oparysta The integration of critical thinking in english language teaching in higher education using the communicative method	Опариста Анастасія Інтеграція критичного мислення у викладання англійської мови у вищій освіті з використанням комунікативного методу	262
Ruslan Osin Critical thinking in teaching subjects in higher education	Осін Руслан Критичне мислення при викладанні дисциплін у вищому навчальному закладі	264
Liudmyla Pakushyna Critical thinking in the professional activities of speech therapist teachers and the process of its formation in a higher education institution	Пакушина Людмила Критичне мислення у професійній діяльності вчителів-логопедів та процес його формування в умовах закладу вищої освіти	266
Olena Paskal Developing critical thinking in future social workers as a condition for making informed decisions	Паскаль Олена Розвиток критичного мислення майбутніх соціальних працівників як умова прийняття обґрунтованих рішень	270
Mariia Patrul Pedagogical creativity as a condition for effective training of future psychologists within the discipline of "group psychocorrection workshop"	Патруль Марія Педагогічна креативність як умова ефективноної підготовки майбутніх психологів у межах дисципліни «практикум з групової психокорекції»	273